

Stadsbouwmeester 010

Robin de Roon

Thijs Steigenga

Februari 2022

D66
rotterdam

Voorwoord

Toen ik in 2018 voor D66 in de Rotterdamse gemeenteraad kwam werd ik woordvoerder op de portefeuilles bouwen en wonen. Voor mij was dat nieuw, want in de periode 2014- 2018 was ik woordvoerder veiligheid, welzijn en zorg, portefeuilles die -gezien mijn achtergrond- veel dichterbij mij lagen. Dankzij mijn toenmalige fractiegenoten, Nils Bernds en Stefan Kroon, heb ik in die periode al wel veel meegekregen: over de Rotterdamse Woonvisie, een gedifferentieerde woningvoorraad, de noodzaak van verdichting, de investeringen in de binnenstad, grondexploitaties, aanbestedingen, mobiliteit en botsende belangen tussen rust en levendigheid. Onderwerpen die de afgelopen raadsperiode veelvuldig zijn besproken in de commissie BWB, de gemeenteraad en de fractie van D66.

Er is heel wat gebeurd de afgelopen jaren in Rotterdam op het gebied van bouwen, wonen en ruimtelijke ordening. En er zijn nog grotere uitdagingen voor de toekomst. Uitdagingen die complex zijn. En waarover een nieuwe raad en college volgens mij best wel wat advies en tegenmacht kunnen gebruiken.

Wat ontbreekt in Rotterdam is een zogenaamde stadsbouwmeester. Een onafhankelijk instituut dat adviseert over ruimtelijke uitdagingen. In verschillende gesprekken in de fractie, met leden en buiten de partij is mij dat wel duidelijk geworden. In deze initiatiefnotitie wil ik namens de fractie van D66 de stadsbouwmeester op de agenda zetten en aangeven dat een stadsbouwmeester van meerwaarde kan zijn voor Rotterdam. Als laatste daad wil ik deze initiatiefnotitie aanbieden aan (de volgende) gemeenteraad en college: ter overweging en besluitvorming.

Robin de Roon

Februari 2022

Ruimteconcurrentie

Rotterdam staat voor grote uitdagingen in het kader van woningbouw, verdichting, vergroening, klimaatadaptatie, de energietransitie, mobiliteitsverandering en ook steeds vaker daarmee gepaard gaande 'ruimteconcurrentie'. Een belangrijke rol in de besluitvorming is weggelegd voor het gemeentebestuur (college van B&W en gemeenteraad). Maar vanzelfsprekend spelen ook bewoners, projectontwikkelaars, woningbouwcoöperaties en maatschappelijke organisaties een belangrijke rol. Partijen bekijken een visie, een plan of ontwikkeling vanuit hun eigen perspectief en belangen. En die zijn steeds moeilijker te combineren. Dan moeten er keuzes worden gemaakt, terwijl het voor de 'politiek' steeds ingewikkelder wordt om 'alles' te kunnen overzien en een integrale afweging te maken.

Een voorbeeld van de afgelopen raadsperiode, waarbij het botste tussen verschillende functies en belangen was de casus Stadhuisplein. Een plek in het centrum waar van oudsher de (nacht)horeca zit, maar door de verdichting ook steeds mensen komen wonen. Hoe 'reuring' en 'wonen' kunnen worden gecombineerd is een uitdaging, waarbij een onafhankelijke blik kan helpen.

Op het gebied van ruimtelijke ordening en bouwen bestaat in Nederland al eeuwenlang de stadsbouwmeester, die vanuit zijn deskundigheid, los van de 'politieke' waan, een onafhankelijk advies kan geven. Dat gaat al terug tot in de 16^e eeuw en in Rotterdam was Willem Nicolaas Rose in 1893 de eerste. Vandaag de dag bestaat de stadsbouwmeester nog steeds, maar is hij slechts in een twintigtal gemeenten actief. Van de G4 kent 020 nota bene een stadsbouwmeester, maar bestaat hij in Rotterdam niet meer. En dat is vreemd.

Rotterdam, stad met grote uitdagingen

De uitdagingen zijn groot: binnenstedelijke verdichting, de energietransitie, klimaatadaptatie, mobiliteit en het combineren van functies, zoals wonen en voorzieningen. Bij nieuwe gebiedsontwikkelingen in de stad zoals Merwe4havens, van Nelleknoop en Feyenoord City komt dit allemaal terug. Ontwikkelingen die complex zijn, een integrale benadering vergen, en de bestuurstermijn van 4 jaar overschrijden. Dat roept de vraag op of het toch niet weer tijd wordt voor een stadsbouwmeester.

Wat is een stadsbouwmeester?

Een stadsbouwmeester is een onafhankelijk adviseur (door de gemeenteraad of het college van B&W aangesteld), die vanuit een 'professionele' expertise (on)gevraagd advies geeft - aan het gemeentebestuur- over projecten en ruimtelijke opgaven. Expertise die niet altijd aanwezig is binnen de gemeentelijke organisatie of in elk geval versnipperd. Daarnaast maakt een stadsbouwmeester een integrale afweging tussen verschillende beleidsonderwerpen, die ambtelijk nog vaak bij verschillende (beleids)afdelingen zijn belegd. Ook heeft een stadsbouwmeester door zijn afstand tot de 'politieke waan van de dag' beter zicht op meerjarige, toekomstige ontwikkelingen.

Concreet adviseert de stadsbouwmeester over welstand en kan hij deelnemen aan de beraadslagen van de commissie Welstand en Monumenten. Ook kan hij in overleg met het college en de gemeenteraad een inhoudelijke rol spelen bij politieke debatten in de raadscommissie en bij expertmeetings. In algemene zin draagt hij bij aan het streven naar draagvlak, stimuleren van het debat en het bevorderen van openbaarheid. Tot slot kan hij welstandsbeleid evalueren en aanvullingen aanreiken voor de welstandsnota.

Een stadsbouwmeester heeft meestal een achtergrond en ervaring in de architectuur, stedenbouw of cultuurhistorie. Op deze terreinen wordt inhoudelijke kennis verwacht. Daarnaast is het tegenwoordig minstens zo belangrijk dat hij ook een “communicator” is die een advies in begrijpelijke taal kan overbrengen. Belangrijke voorwaarde is dat hij de stad en de bewoners goed kent of in elk geval wil leren kennen. Een stadsbouwmeester staat daarmee niet boven maar naast de bewoners. En speelt daarmee ook een belangrijke rol in het participatieproces en in het kader van *placemaking*, waarbij samen met de bewoners vorm wordt gegeven aan gebiedsontwikkeling.

Een eigentijdse stadsbouwmeester

Hoewel het instituut al eeuwen bestaat en qua naamgeving wat archaisch aandoet is de stadsbouwmeester wel degelijk met zijn tijd mee gegaan. Het is niet iemand die als “supervisor” optreedt, maar die een integrale kijk heeft op allerlei ontwikkelingen die met ruimtelijke ordening samenvallen.

"De meeste mensen denken vol nostalgie aan Cornelis van Eesteren, de stedenbouwkundig ontwerper die als een bouwheer met zijn witte stofjas als een dokter over de stad (020) waakt. Mensen zien hem als een wijze man die wist wat goed voor de stad was. De positie van stedenbouwkundigen is inmiddels overgenomen door ontwikkelmanagers."
(Stedenbouwer Leiden en directeur BVR adviseurs in Rotterdam, Hilde Blank, in het Parool van 25 juni 2018)

Een stadsbouwmeester is iemand die midden in de samenleving staat en weet wat er speelt.

Organisatie, positie en advisering

Afhankelijk van de grootte van de gemeente kan gekozen worden voor een passende organisatievorm. Voor een stad als Rotterdam valt te denken aan medewerkers ter ondersteuning, alsmede de aanstelling van een ambtelijk secretaris. De positie kan in die zin worden vergeleken met de gemeentelijke ombudsman. In een vast te stellen reglement kan de functie, opdracht, benoeming en positie van de stadsbouwmeester worden vastgelegd. Daarnaast is het raadzaam de aard, reikwijdte en thema's van de advisering vast te leggen. Ten slotte is het aan te raden de formele en praktische relatie tot de ambtelijke dienst vast te leggen (reglement Steede Broec).

De voor- en nadelen op een rijtje

In de literatuur (stadsarchitecten en bouwmeesters, 2010) zijn voor- en tegenstanders van een stadsbouwmeester te vinden. De argumenten van op een rijtje.

De voordelen

- Een stadsbouwmeester is onafhankelijk; van de politiek, het bestuur en het ambtelijk apparaat. Ook heeft een stadsbouwmeester geen commerciële belangen. De stadsbouwmeester kan zodoende los van (tijdelijke) (deel)belangen naar de opgaven op het gebied van ruimtelijke vraagstukken kijken. Daarnaast is een stadsbouwmeester niet gebonden aan de bestuurstermijn van 4 jaar of korte projecttijden.
- Een stadsbouwmeester heeft inhoudelijke expertise, een expertise die niet altijd noodzakelijkerwijs bij raadsleden en college aanwezig is. Ook is de ambtelijke expertise niet altijd geborgd.
- Een stadsbouwmeester kan in een groeiperiode de kwaliteit van ontwikkelingen waarborgen, waarbij de tijd van raadsleden of college vaak ontbreekt.
- Een stadsbouwmeester gaat uit van een integrale benadering. Ruimtelijke vraagstukken moeten steeds meer in samenhang gezien worden. Hoe combineer je verschillende opgaven en functies, ook als die strijdig zijn: wonen, voorzieningen (sport/ horeca etc.), buitenruimte, klimaatadaptatie en mobiliteit. Ambtelijk wordt vaak nog verkokerd en binnen het eigen plangebied gewerkt.

De nadelen

- Een stadsbouwmeester is een extra instituut, naast de al bestaande gremia. Zo heb je niet alleen de gemeenteraad, het college en het daarbij behorende ambtelijk apparaat. Daarnaast heb je ook nog de onafhankelijke adviescommissie Welstand en Monumenten. Tot slot kan altijd aan professionals om advies worden gevraagd. Een stadsbouwmeester is in die zin overbodig.
- Een stadsbouwmeester die alles weet past niet meer in deze tijd. Expertise moet bij juist bij verschillende partijen worden ingewonnen.

Afweging

De voor- en nadelen afwegende zou D66 opnieuw willen kijken naar de invoering van een stadsbouwmeester. Een stadsbouwmeester kijkt met een onafhankelijke blik en maakt een integrale afweging. Met alle uitdagingen in de stad op het gebied van ruimtelijke ordening. Zijn rol is dan ook wezenlijk anders dan de adviescommissie Welstand en Monumenten. Een stadsbouwmeester zou vanwege de genoemde ruimtelijke uitdagingen breder moeten kijken dan stedenbouw en architectuur. Ook de inrichting van de buitenruimte, duurzaamheid, mobiliteit en participatie moeten een rol spelen in de advisering. De invoering van de Omgevingswet maakt dit verder mogelijk.

Voor Feyenoord City is een zogenaamd Q-team ingesteld in de vorm van een commissie (gemeente Rotterdam, 2022). Dit team adviseert vanuit de disciplines architectuur, stedenbouw en op sociaaleconomisch en maatschappelijk terrein. De opzet van het Q-team is een belangrijke basis voor de opmaat naar een stadsbouwmeester. Bij de stadsbouwmeester is de advisering niet beperkt tot 1 project en gericht aan het college van B&W. De stadsbouwmeester is een initiator bij verschillende grote en kleinschalige projecten, waarbij de input en participatie van betrokkenen en integrale afweging het uitgangspunt is.

Tot slot

Hoewel ik tegen die tijd zelf geen lid meer ben van de gemeenteraad in Rotterdam hoop ik dat het voorstel in de nieuwe samenstelling van de commissie bouwen en wonen en

gemeenteraad zal worden besproken of wellicht al eerder tijdens de coalitieonderhandelingen. In elk geval doe ik het volgende voorstel.

Voorstel initiatiefnotitie

- Met een voorstel naar de raad te komen over de invulling van een stadsbouwmeester in Rotterdam. In dit voorstel
 - verschillende mogelijke organisatievormen voor te stellen;

 - de taken en bevoegdheden van een stadsbouwmeester op te nemen, zoals beschreven in deze initiatiefnota;

 - met een financieringsvoorstel te komen.

Dit in een reglement op te nemen op basis van art. 8 van de Woningwet en vast te stellen door de gemeenteraad van Rotterdam.

Bronnen

- **Stadsarchitecten en stadsbouwmeester**, Noud de Vreeze (stadsbouwmeester gemeente Amersfoort) en Max van Aerschot (stadsbouwmeester gemeente Haarlem), onafhankelijke adviseurs van gemeentebesturen over ruimtelijke kwaliteit, mei 2010.
- <https://www.stadsbouwmeester.com/>, opgehaald 17 augustus 2021.
- Reglement van orde van stadsbouwmeester, gemeente Steede Broec, februari 2022
- Verkiezingsprogramma D66 Rotterdam, opgehaald 17 augustus 2022.
- <https://www.parool.nl/nieuws/wat-heeft-de-stad-aan-een-stadsbouwmeester>, opgehaald 16 augustus 2021.
- <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/welstand-feyenoord-city/>, opgehaald 17 augustus 2022.